

Vplyv horizontálneho vyrovnávania na príjmy samosprávnych krajov v podmienkach SR

The effect of horizontal balance on revenues in self-governing regions of the Slovak Republic

Anna Biceková

Abstract

In connection with regional self-government, the significantly unbalanced development of economic performance emerges in regions due to historical matters, geographic conditions, current economic policy, and the way of redistribution of funds between individual self-governing regions. For this reason, the so-called horizontal balance coefficients set by the government should help to eliminate or mitigate the differences between individual units of regional self-government. The above-mentioned coefficients have been set within a certain period of time, and subsequently failed to perform its function. Within the redistribution of tax revenues between self-government regions, several legislative changes have been set, which led to the need for revisions and modifications of coefficients that respect the newly created situation. The submitted contribution focuses on the analysis of the development of tax revenues of self-governing regions in the context of horizontal balance coefficients.

Keywords: horizontal balance coefficient, redistribution of funds, finance redistribution.

Úvod

Procesom fiškálnej decentralizácie sa umožnil presun jednotlivých kompetencií zo štátnej správy na nižšie vládne úrovne. Následkom toho získali územné samosprávy právo nakladať so svojim majetkom a upevniť si tým do istej miery svoju finančnú samostatnosť. Avšak na základe viacerých uskutočnených analýz daňových príjmov, ukazovateľa daňovej sily, miery fiškálneho krytia alebo miery samofinancovania samosprávnych krajov môžeme tvrdiť, že regionálna samospráva je aj naďalej závislá na transferoch plynúcich z ústrednej vlády. Z dôvodu pretrvávajúcich regionálnych nerovností, a z toho vyplývajúcej rozdielnej finančnej a daňovej sily regiónov, je neustále potrebné využívať pri financovaní územnej samosprávy finančné vyrovnávanie. Finančným vyrovnávaním máme na mysli všetky opatrenia, ktoré zabezpečia na jednotlivých úrovniach verejnej správy, vytvorenie predpokladov pre udržanie rovnováhy medzi rozsahom pridelených úloh a možnosťou získať primerané príjmy na ich

plnenie. Miera finančného vyrovnávania je výsledkom zmien hospodárskych podmienok v krajine, ale taktiež je ovplyvňovaná rôznymi politickými zmenami. Na základe týchto zmien je potrebné tento systém neustále analyzovať a prispôbiť tak novovzniknutej situácii. Dôležitú úlohu zohráva aj stanovenie si optimálnej miery vyrovnávania peňažných prostriedkov. Podstatou finančného vyrovnávania je zabezpečiť samosprávam dostatočné financie na plnenie ich samosprávnych funkcií s prihliadnutím na rôznorodosť v rámci ich finančnej sily. Práve vývoj ukazovateľa daňovej a finančnej sily nám napomáha pri stanovení hladiny horizontálneho vyrovnávania (HV). Miera vyrovnávania by mala byť racionálne zvolená, tzn. nepokrývať 100% rozdielov samospráv, z dôvodu čoho by sa samosprávy viac spoliehali na vyrovnávacie mechanizmy, ako na rozvíjanie vlastného potenciálu. Prílišné využívanie finančných prostriedkov z iných vládnych úrovní znamená z pohľadu samosprávy určitú stratu svojej finančnej autonómie. Platí vzťah, kedy vyššia miera vyrovnávania spôsobuje nižšiu mieru finančnej nezávislosti.

1. Formovanie príjmov územných samospráv

V teórii a praxi je dôležité nájsť optimálnu mieru decentralizácie, najmä daňových príjmov. Kľúčovou oblasťou je zdefinovať daňovú právomoc resp. daňové určenie a následne prideliť dane do rozpočtov jednotlivých územných samospráv. (PROVAZNÍKOVÁ, 2015) Vhodná decentralizácia sa vyznačuje stabilitou príjmov rozpočtov územných samospráv. Adekvátne priradenie príjmov a výdavkov rozpočtom jednotlivých vládnych úrovní, ovplyvňuje mieru ich finančnej samostatnosti, tzn. podiel vlastných príjmov na celkových príjmoch. Súčasne ovplyvňuje, do akej miery môžu prostredníctvom svojich vlastných príjmov, resp. aj daňovým určením vymedzených daňových príjmov, financovať svoje výdavky súvisiace s plnením svojich úloh, tzn. mieru samofinancovania. (BALÁŽOVÁ, 2011)

Základným nástrojom finančného hospodárenia územných samospráv je rozpočet, pomocou ktorého sa spravuje financovanie úloh a funkcií príslušnej vládnej úrovne. Náležitou každého rozpočtu je vymedziť vlastnú príjmovú základňu, aj keď môžeme tvrdiť, že rozpočty nižších vládnych úrovní sa považujú za nie úplne samostatné. Z tohto dôvodu dochádza v rámci rozpočtovej sústavy k prerozdeleniu finančných prostriedkov prostredníctvom horizontálnych a vertikálnych väzieb jednotlivých rozpočtov. (NIŽŇANSKÝ V.- CIBÁKOVÁ V.- HAMALOVÁ M., 2014) V rámci prerozdelenia príjmov a výdavkov potrebných na zabezpečenie statkov a služieb sa kladie dôraz na rešpektovanie princípu solidarity. Delegáciou právomocí, kompetencií a zodpovedností medzi vládnyimi úrovňami sa zaoberá teória fiškálneho federalizmu, ktorá definuje tri modely. Najčastejšie využívaným modelom v mnohých krajinách je kombinovaný model fiškálneho federalizmu, ktorý obsahuje prvky vertikálneho, ako aj horizontálneho modelu. Podstatou kombinovaného modelu je, že každá

vládna úroveň má svoje vlastné príjmy (vo forme daňových a nedaňových príjmov), a tie sú doplnené o dotácie z rozpočtu vyššej vládnej úrovne. (PROVAZNÍKOVÁ, 2015) Štát dokáže pomocou prerozdelenia finančných prostriedkov zmierniť rozdielny vývoj daňových výnosov v jednotlivých obciach resp. regiónoch. Z uvedeného vyplýva, že model obsahuje kombináciu centralizačných a decentralizačných prvkov.

1.1. Proces prerozdelenia finančných prostriedkov

K prerozdeleniu príjmov dochádza najčastejšie v rámci rovnakej vládnej úrovne, tzn. využívanie horizontálnych finančných vzťahov, kedy bohatšie územné jednotky prispievajú finančne slabším. Dôsledkom toho je, že územné samosprávy nedostanú reálny objem daňových príjmov vybraných na ich území. V ekonómii je tento spôsob prerozdelenia príjmov označovaný aj ako „Robin Hood efekt“, v rámci ktorého sa dôraz kladie na znižovanie ekonomickej nerovnosti. Spomínaný efekt sa prejavuje v prípade, keď vláda vyberá vyššie dane od osôb dosahujúcich vyššiu úroveň príjmov a nižšie dane od osôb s nižšími príjmami. Následne na to, využíva vláda tieto daňové príjmy na poskytovanie služieb sociálne slabším. Ďalším možným spôsobom prerozdelenia finančných prostriedkov je aj zavádzanie podielových daní. V okamihu, kedy je určený objem prostriedkov začína proces alokácie medzi jednotlivé územné samosprávy, ktorý sa zaisťuje kombináciou 4 spôsobov:

- derivačný prístup, ktorého podstatou je vrátenie podielu späť do územia, kde dane vznikli,
- využitím vzorca,
- pomocou ad hoc rozhodnutí,
- pomocou vzniknutých nákladov.

V podmienkach Slovenskej republiky využívame prerozdelenie podielovej dane DPFO (daň z príjmov fyzických osôb) pomocou vzorca (viď **Príloha2**), na základe ktorého dochádza k alokácii príjmov medzi jednotlivé úrovne verejnej správy. Finančné prostriedky z výnosu tejto dane sú rozdeľované jednotlivým subjektom územnej samosprávy na základe premenlivých veličín a s využitím štatistických údajov (viď **Príloha1**), čo vylučuje subjektívnosť pri rozhodovaní a súčasne eliminuje prípadné politické vplyvy. Tento spôsob prerozdelenia zabezpečuje územným samosprávam istú čiastku z celoštátnych príjmov. (PROVAZNÍKOVÁ, 2015)

2. Spôsoby finančného vyrovnávania príjmov územných samospráv

V posledných desaťročiach sa téma finančného vyrovnávania a prerozdelenia daňových príjmov stala súčasťou väčšiny rozpočtových pravidiel krajín Európy. Medzi hlavné dôvody môžeme zaradiť najmä potrebu zmiernenia nárastu chudoby, ako aj prevádzkových nákladov, ktoré zapríčiňujú stále väčšiu závislosť samospráv na štáte resp. súkromných sektoroch. Zmeny systému financovania verejných služieb by mali byť sprevádzané určitou mierou solidarity, ktorá by však v žiadnom prípade nemala pôsobiť proti princípom subsidiarity a motivácie.

Proces finančného vyrovnávania predstavuje nevyhnutný predpoklad decentralizácie a demokratizácie verejnej správy. Tento proces plní štyri základné funkcie samospráv:

- fiškálnu- zvýšenie objemu finančných prostriedkov samospráv, v prípade keď ich daňové príjmy nepostačujú na krytie spoločensky únosných minimálnych výdavkov na verejnú spotrebu,
- redistribučnú- úprava rozdielnej daňovej sily samospráv,
- priestorovo-politickú- vytváranie podmienok na redukciu rozdielov sociálne - ekonomickej úrovne samospráv,
- hospodársku- využitie samosprávnych rozpočtov pri zabezpečovaní stability krajiny.

Procesom finančného vyrovnávania sa z určitej miery upravujú rozdiely medzi očakávanými príjmami a výdavkami územnej samosprávy, ktoré sú povinné hradiť zo svojho bežného rozpočtu. V súvislosti s ochranou finančne slabších obcí resp. vyšších územných celkov (VÚC) a na zabezpečenie dostatočnej úrovne verejných služieb poskytovaných obyvateľom žijúcich na území danej jednotky územnej samosprávy, sa pri výkone svojich samosprávnych funkcií uplatňujú nasledujúce systémy finančného vyrovnávania:

- horizontálne vyrovnávanie- prostredníctvom neho sa zabezpečuje vyrovnávanie rozdielov v tvorbe vlastných príjmov obcí a vyšších územných celkov,
- vertikálne vyrovnávanie- umožňuje vyrovnávanie úrovne výdavkových potrieb obcí a vyšších územných celkov. (Z.z. č. 303/1995)

V mnohých európskych krajinách bol vznik reformy financovania verejných služieb a zavedenie tzv. **horizontálneho finančného vyrovnávania**, vyvolaný najmä snahou zmierniť rozdiely v poskytovanej úrovni a kvalite verejných služieb medzi silnými a slabými regiónmi, resp. mestami a obcami. Do obdobia zavedenia reforiem museli miestne a regionálne vlády v mnohých krajinách racionálne hospodáriť s disponibilnými financiami. Na začiatku formovania

územnej samosprávy nepredstavovalo zadĺženie obcí, miest a regiónov závažný problém, pretože platilo všeobecne známe: "samosprávy s nižšími daňovými príjmami, by mali vykazovať aj primerane nižšie výdavky". Odlišná úroveň ekonomickej sily a s ňou aj kvalita poskytovaných služieb sa považovala za prirodzenú, nakoľko vyplývala z mnohých iných faktorov, ako napr. výrobných, personálnych či prírodných. Vo všeobecnosti však platilo, že finančné vyrovnávanie nie stále prinieslo očakávané posilnenie ekonomickej sily v regiónoch, ktoré boli prijímateľom podpory, práve naopak. V regiónoch, ktoré prostredníctvom uskutočnenej reformy získali podstatne väčší podiel na daniach, nastala situácia, kedy zadĺženosť príslušného regiónu dokonca prudšie rástla ako v regiónoch, ktoré na finančné vyrovnávanie prispievali. Následkom toho, výdaje na obyvateľa v oblasti verejnej správy vzrástli. Príčinou rýchlejšieho tempa rastu zadĺženosti v chudobnejších regiónoch bola snaha o zabezpečenie rovnako kvalitnej úrovne verejných služieb, ako vo finančne silnejších regiónoch. Finančne silnejšie regióny môžu byť v otázke solidarity viacmennej skeptické, nakoľko pri tomto procese prerozdelenia prostriedkov nevidia spravodlivosť. Pravdou je, že tieto regióny vlastne doplácajú na to, že svojou iniciatívnou politikou zvyšujú svoju daňovú silu a zároveň aj mieru prerozdelenia financií. (MIKLOŠ, I.- NIŽŇANSKÝ, V.-ŽÁRSKA, E. 1998) Územné samosprávy, ktoré ani po horizontálnom finančnom vyrovnávaní nedosiahnu primeranú úroveň daňovej sily, majú možnosť požiadať o podporu v rámci **vertikálneho finančného vyrovnávania**. V tomto prípade samosprávny kraj zabezpečí zvýšenie vlastných príjmov prostredníctvom finančnej podpory zo strany štátu, ale súčasne tým znižuje finančnú samostatnosť svojej samosprávy. Podstatou vertikálneho finančného vyrovnávania je zvýšiť schopnosť obcí a regiónov plniť svoje samosprávne funkcie, ak ani po horizontálnom finančnom vyrovnávaní neboli schopné zaistiť dostatok finančných prostriedkov na plnenie svojich samosprávnych kompetencií. Vertikálny spôsob finančného vyrovnávania nastáva až po horizontálnom finančnom vyrovnaní. Kľúčovým nástrojom systému vertikálneho vyrovnávania je najmä decentralizačná dotácia smerujúca zo štátneho rozpočtu. Decentralizačná dotácia predstavuje finančný vzťah (transfer) určený na financovanie pôsobností obcí a vyšších územných celkov, ktoré prešli v rámci prvej fázy decentralizácie na obce a vyššie územné celky (VÚC) z orgánov štátu v rozsahu ustanovenom osobitnými zákonmi. Poskytovanie decentralizačnej dotácie je zabezpečované na základe vecných a finančných noratívov upravených osobitnými predpismi. (Z.z. č. 303/1995)

3. Financovanie regionálnych samospráv v kontexte koeficientov horizontálneho vyrovnávania

Vo všeobecnosti sa v rámci horizontálneho vyrovnávania vylučujú všetky dane, ktoré by mohla samospráva priamym spôsobom meniť, a tým by sa vyhlo populistickým tendenciám

znižovania výšky daní s vedomím, že prezentované zníženie bude kompenzované na úkor finančne silnejších samospráv. V podmienkach Slovenskej republiky je súčasťou systému horizontálneho vyrovnávania iba podielová daň DPFO (daň z príjmu fyzických osôb), v rámci ktorej sa pridelený výnos samosprávneho kraja prepočíta stanovenými koeficientmi solidarity. Tie boli stanovené na obdobie od roku 2005-2008⁺ a mali slúžiť k zmierneniu disparít medzi jednotlivými regiónmi. V období rokov 2005 až 2007 sa vypočítané hodnoty rozdielu medzi starým a novým systémom každoročne upravovali rovnomerne o 25 % s tým, že od roku 2008 platil koeficient vo výške 90 %. Koeficient solidarity stanovený pre rok 2008⁺ sa používal na všetky nasledujúce obdobia a môžeme konštatovať, že od tohto roku bol vplyv koeficientov na vyrovnávanie regionálnych rozdielov taký nízky, že pre zaostalejšie regióny neprinášal potrebné zdroje. Z uvedeného je zrejmé, že realizácia fiškálnej decentralizácie nedokázala zmierniť rozdiely v raste daňových príjmov jednotlivých krajov. Rok 2015 sa vyznačoval zmenami zákona č. 564/2004 Z.z. o rozpočtovom určení výnosu dani z príjmov územnej samosprávy, kedy bolo potrebné novelizovať aj vykonávací predpis k uvedenému zákonu, a to nariadením vlády SR č. 668/2004 Z. z. o rozdeľovaní výnosu DPFO v znení neskorších predpisov. Podstatou novelizácie bolo upraviť koeficienty pre výpočet podielu samosprávnych krajov na výnose tejto dane. Vláda definovala nové koeficienty solidarity na obdobie 2015-2018⁺.

3.1. Prerozdeľovanie DPFO s využitím systému horizontálneho vyrovnávania

V súlade s uvedenými skutočnosťami sme sa zamerali na analýzu prerozdeľovania daňových príjmov (DPFO) samosprávnych krajov s využitím koeficientov horizontálneho vyrovnávania platných za roky 2008⁺, 2012, 2015 a 2016. V rámci analýzy sme porovnávali vývoj samotného prerozdeľovania daňových príjmov medzi jednotlivé samosprávne kraje s využitím starých a novostanovených koeficientov solidarity.

Z pohľadu skúmania ekonomickej výkonnosti a hospodársko-sociálnych podmienok samosprávnych krajov môžeme tvrdiť, že Banskobystrický samosprávny kraj (BBSK), ako kraj zastupujúci najväčšie regionálne samosprávy, má oproti Nitrianskemu samosprávnemu kraju (NSK) a Trnavskému samosprávnemu kraju (TTSK), kde je sústredený priemysel a dobre vybudovaná infraštruktúra, horší vývoj ukazovateľov ekonomickej výkonnosti (nízky regionálny HDP, vysokú nezamestnanosť). Systém ekonomických vzťahov formovaný fiškálnou decentralizáciou mal prispievať k vyrovnávaniu regionálnych rozdielov. Postupom času však systém horizontálneho vyrovnávania dostatočne nespĺňal svoj účel a spôsoboval nerovnomerné rozloženie príjmov týkajúce sa poskytovaného objemu služieb, veľkosti územia a počtu obyvateľov. Stanovené koeficienty definujú jednotlivé samosprávne kraje do pozície

prispievateľa alebo prijímateľa. Samosprávne kraje používajúce koeficienty nad 1 sú definované ako prijímatelia. Naopak kraje s koeficientmi nižšími ako 1 zastávajú rolu prispievateľov. Na začiatku zavedenia fiškálnej decentralizácie, v roku 2005, bol BBSK priradený koeficient vo výške 1,1273, a kraj získaval z prerozdelenanej časti dane 12,7 % avšak od roku 2008 získava už len 1,7 %. Prešovský samosprávny kraj (PSK) získaval na začiatku fiškálnej decentralizácie prostredníctvom stanoveného koeficientu podiel vo výške 11,3 %, no od roku 2008 prijímal už len 1,5 %. V roku 2005 prispieval Bratislavský samosprávny kraj (BSK) v rámci prerozdelenia dani 36,1 % a od roku 2008 prispieval v rámci solidarity len 4,8 %, pričom zásada solidarity je jedným z hlavných princípov európskej politiky. Uvedené tvrdenia verifikujeme prepočtami v nasledujúcej **Tabuľke 1**.

Tabuľka 1: Porovnanie daňových príjmov VÚC za rok 2012 podľa koeficientov HV (2005,2008*)

Kraj	Podiel DPFO očistený o koeficient HV za rok 2012	Koeficient HV platný na rok 2008*	Podiel DPFO s koeficientom HV (2008*) za rok 2012	Koeficient Hv platný na rok 2005	Podiel DPFO s koeficientom HV (2005) za rok 2012
BSK	34 059	0,9518	32 416	0,6388	21 756
TTSK	41 728	0,9803	40 904	0,8522	35 559
TSK	44 148	1,0013	44 204	1,0095	44 566
NSK	54 213	0,9952	53 951	0,9637	52 243
ZSK	50 102	1,0119	50 696	1,0892	54 569
BBSK	58 834	1,017	59 832	1,1273	66 321
PSK	62 758	1,0151	63 703	1,1129	69 840
KSK	55 260	1,0025	55 396	1,0186	56 286

Zdroj: vlastné spracovanie údajov na základe Záverečných účtov jednotlivých VÚC

Na základe uvedenej kvantifikácie môžeme konštatovať, že v podmienkach regionálnych samospráv sa od roku 2008 strácala účinnosť systému horizontálneho vyrovnávania. Chýbajúca účinnosť vyrovnávania sa najviditeľnejšie prejavovala pri sledovaní vývoja daňových príjmov jednotlivých samosprávnych krajov (BICEKOVÁ- MIHÓKOVÁ, 2014). Legislatívna úprava zapríčinila, že príjem z DPFO v BSK za rok 2012 vzrástol o 101,35 % oproti roku 2005, pričom napríklad v BBSK vzrástol príjem za to isté obdobie len o 20,4 %. Čo sa týka výnosu z dane z motorových vozidiel, v BSK vzrástol príjem o 69,04 % a v BBSK len o 28,93 %. Takýto stav prehlboval nerovnosti medzi BSK a ostatnými krajinami.

V roku 2015 smerovali do rozpočtov samosprávnych krajov celkové daňové príjmy v objeme 640 180 tis. Eur, z toho výnos dane z príjmov fyzických osôb predstavoval 626 394 tis. Eur. a daň z motorových vozidiel (DzMV) iba vo výške 13 786 tis. Eur. Dôvodom bola legislatívna zmena týkajúca sa odobratia tejto miestnej dane regionálnej samospráve a priradenia ju do správy štátu. V rámci dane z motorových vozidiel ešte daňové úrady poukázali podiel

jednotlivým VÚC z tejto dane posledný krát v januári 2015, ako vyrovnanie za minulý rok. V rámci podielovej dane plynulo v roku 2015 do rozpočtov samosprávnych krajov 29,2% z celkového výnosu dane z príjmov FO. Nasledujúca **Tabuľka 2** zobrazuje daňové príjmy jednotlivých samosprávnych krajov za rok 2015 očistených o koeficient HV, a zároveň stav príjmov s aplikovaním koeficientov HV platných za rok 2008* a za rok 2015.

Tabuľka 2: Porovnanie daňových príjmov VÚC za rok 2015 podľa koeficientov HV (2008*, 2015)

Kraj	Podiel DPFO očistený o koeficient HV za rok 2015	Koeficient HV platný na rok 2015	Podiel DPFO s koeficientom HV za rok 2015	Koeficient HV platný na rok 2008*	Podiel DPFO s koeficientom HV (2008*) za rok 2015
BSK	52 686	1,39838	73 676	0,9518	61 521
TTSK	64 861	1,01229	65 659	0,9803	63 583
TSK	68 033	0,97369	66 244	1,0013	68 121
NSK	83 762	0,99921	83 695	0,9952	83 360
ZSK	77 885	0,9998	77 869	1,0119	78 812
BBSK	92 647	0,93111	86 264	1,017	94 222
PSK	98 711	0,93001	91 801	1,0151	100 202
KSK	88 061	0,92437	81 404	1,0025	88 281

Zdroj: vlastné spracovanie údajov na základe Záverečných účtov jednotlivých VÚC

Z uvedenej tabuľky je zjavné, že pri využití novostanovených koeficientov platných pre rok 2015 došlo u 6 krajov k zníženiu ich daňových príjmov v súlade s princípmi solidarity. Naopak, v prípade využitia koeficientov HV platných na rok 2008* drvivá väčšina krajov by si polepšila. Výnimkou bol BSK, v ktorom na základe uskutočnených legislatívnych zmien týkajúcich sa úpravy daňových príjmov (odobratím dani z motorových vozidiel) došlo po aplikácii oboch koeficientov HV k zvýšeniu dani z príjmov FO. Pri porovnaní koeficientov stanovených na rok 2008* a 2015 môžeme konštatovať, že BSK a TTSK sa preklasifikovali z pozície prispievateľov do pozície príjmateľov.

Od roku 2016 došlo k zvýšeniu podielu územných samospráv na podielovej dani, kde obciam plynul 70% podiel z výnosu a pre VÚC bol stanovený 30% podiel na výnose. Prostredníctvom tejto úpravy podielov sa štátny rozpočet prestal podieľať na výnose tejto dane, a tá sa stala výlučne samosprávnou záležitosťou. Prostredníctvom zvýšenia podielu na podielovej dani chcel štát kompenzovať odobratie jedinej miestnej dane (DzMV), ktorá prináležala samosprávnym krajom. Z pohľadu koeficientov horizontálneho vyrovnávania došlo v roku 2016 k nasledovným úpravám DPFO plynúcej samosprávnym krajom. Spomínané zmeny uvádza **Tabuľka 3**:

Tabuľka 3: Porovnanie daňových príjmov VÚC za rok 2016 podľa koeficientov HV (2008*, 2016)

Kraj	Podiel DPFO očistený o koeficientu HV za rok 2016	Koeficient HV platný na rok 2016	Podiel DPFO s koeficientom HV za rok 2016	Koeficient HV platný na rok 2008*	Podiel DPFO s koeficientom HV (2008*) za rok 2016
BSK	60 455	1,3498	81 602	0,9518	57 541
TTSK	74 161	1,0168	75 407	0,9803	72 700
TSK	77 692	0,9782	75 998	1,0013	77 793
NSK	95 654	1,0037	96 008	0,9952	95 195
ZSK	88 897	1,0043	89 279	1,0119	89 955
BBSK	105 538	0,9355	98 731	1,017	107 332
PSK	112 865	0,9345	105 472	1,0151	114 568
KSK	101 064	0,9288	93 868	1,0025	101 317

Zdroj: vlastné spracovanie údajov na základe Záverečných účtov jednotlivých VÚC

Túto zmenu môžeme definovať aj ako stratu finančnej nezávislosti regiónov, nakoľko prišli o jediný zdroj príjmu, ktorý dokázali ako kraj ovplyvňovať. Z pohľadu vlády sa týmto zvýšením podielov na výnose dane z príjmov fyzických osôb majú od roku 2016 posilniť vlastné daňové príjmy obcí a vyšších územných celkov s pozitívnym dopadom na plnenie ich úloh nielen v oblasti základnej prevádzky, ale aj v oblasti budovania potrebnej infraštruktúry s prioritou skvalitňovania služieb občanom.

Prostredníctvom jednotlivých prepočtov sme demonštrovali ako jednotlivé koeficienty HV platné pre stanovené obdobie ovplyvňovali výšku daňových príjmov (dani z príjmov fyzických osôb) príslušných krajov.

Záver

Kľúčové pre správne fungovanie všetkých vládnych úrovní je, aby vláda dokázala flexibilne reagovať na aktuálnu politickú a hospodársku situáciu a zohľadňovať novovzniknutý stav. Úlohou koeficientov horizontálneho vyrovnávania platných pre rok 2004, bolo zabezpečiť vyrovnanie rozdielov medzi samosprávnymi krajinami na úroveň príjmov dosahovaných pred fiškálnou decentralizáciou. Od roku 2008 ostali koeficienty horizontálneho vyrovnávania nezmenené a platili na ďalšie nasledujúce obdobia. Tlak na ich úpravu nastal až po zmene štruktúry daňových príjmov regionálnej samosprávy. Novostanovené koeficienty mali zabezpečiť zvýšenie príjmov tých krajov, v ktorých sa najmä od roku 2008 prejavoval nedostatok zdrojov na financovanie samosprávnych funkcií a následne aj nedostatok zdrojov na rozvojové projekty. V súvislosti s uvedeným môžeme tvrdiť, že mnohé kraje sa z pozície prijímateľov preklasifikovali na pozíciu prispievateľov a naopak.

Táto publikácia vznikla vďaka podpore Agentúry na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-16-0213 a Vedeckej grantovej agentúry MŠVVaŠ SR a SAV, projekt č. 1/0493/16.

Literatúra

BALÁŽOVÁ, E. 2011. Komparácia finančnej autonómie samosprávnych jednotiek v SR. In: Scientific papers of the University of Pardubice, Series D- Faculty of Economics and Administration. Vol. 16, 2011, no. 2, p. 5-15

BICEKOVÁ, A.- MIHÓKOVÁ, L. 2014: Analýza vývoja príjmov rozpočtu samosprávy VÚC v kontexte hodnotenia finančnej autonómie. In: Ekonomické spektrum. Roč. 9, 2014, č. 1, s. 11-23.

MIKLOŠ, I.- NIŽŇANSKÝ, V.-ŽÁRSKA, E. 1998: Nový systém financovania samosprávy, In: M.E.S.A. 10. 1998, s. 33.

NIŽŇANSKÝ V., CIBÁKOVÁ V., HAMALOVÁ M. 2014. Tretia etapa decentralizácie verejnej správy na Slovensku. Bratislava: VŠEMVS. 2014. s. 150.

PROVAZNÍKOVÁ R. 2015: Financování měst, obcí a regionů- teorie a praxe. Praha: GRADA Publishing. 2015, s. 37-40.

Zákon č. 302/2001 Z. z. o samospráve vyšších územných celkov v znení neskorších predpisov

Zákon č. 416/2001 Z. z. o prechode niektorých pôsobností z orgánov štátnej správy na obce a na vyššie územné celky v znení neskorších predpisov

Zákon č. 564/2004 Z. z. o rozpočtovom určení výnosu dane z príjmov územnej samospráve a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 583/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách územnej samosprávy a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon č. 668/2004 Z. z. o rozdeľovaní výnosu dane z príjmov územnej samospráve

Štatistické údaje	%
Počet obyvateľov s trvalým pobytom na území VÚC k 1. januáru predchádzajúceho kalendárneho roka.	15
Počet obyvateľov vo veku 15 až 18 rokov s trvalým pobytom na území VÚC k 1. januáru predchádzajúceho kalendárneho roka.	15
Počet obyvateľov VÚC, ktorí dovŕšili vek 62 rokov s trvalým pobytom na území vyššieho územného celku k 1. januáru predchádzajúceho kalendárneho roka	32
Obrátená hustota obyvateľstva VÚC s trvalým pobytom na jeho území k 1. januáru predchádzajúceho kalendárneho roka.	9
Dĺžka ciest 2. a 3. triedy vo vlastníctve VÚC k 1. januáru predchádzajúceho kalendárneho roka.	20
Rozloha VÚC	9

Príloha 1: Štatistické údaje a váhy potrebné pre výpočet podielov vyšších územných celkov na výnose z DPFO

Zdroj: Zákon č. 668/2004

$$\begin{aligned}
 PD_j = & 0,15 \times VD \times \frac{OB_j}{OB} + 0,15 \times VD \times \frac{OB_{j15-18}}{OB_{15-18}} + \\
 & + 0,32 \times VD \times \frac{OB_{jpp}}{OB_{pp}} + 0,09 \times VD \times \frac{Hust_j^{-1}}{\sum_{j=1}^8 Hust_j^{-1}} + \\
 & + 0,20 \times VD \times DC_j / \sum_{j=1}^8 DC_j + 0,09 \times VD \times R_j / R
 \end{aligned}$$

Príloha 2: Vzorec platný pre samosprávne kraje na výpočet podielu na DPFO

Zdroj: Zákon č. 668/2004

Adresa autora

Ing. Anna Biceková, PhD.

Technická univerzita v Košiciach

Fakulta elektrotechniky a informatiky

Katedra kybernetiky a umelej informatiky

Oddelenie hospodárskej informatiky

Vysokoškolská 4

040 00 Košice

E-mail: anna.bicekova@tuke.sk